

Media/ympäristö

Työryhmän vetäjät

Seija Ridell, Tampereen yliopisto

Aino Kangaspuro Haaparanta, Tampereen yliopisto

Työryhmä kokoontuu tilassa **A32**

pe 12.4. klo 14.45–16.15

Hebe Ronkainen: *Lupa itkeä, jopa nauraa – ekomediatutkimus ilmastoaffektien käsittelemisen välineenä*

Meri Frig, Salla-Maaria Laaksonen & Laura Olkkonen: *Kohti resurssiviisasta digitaalista mediaa*

Noora Kallioniemi: *Suomalaisen elokuvan ekohistoriallinen tutkimus*

pe 12.4. klo 16.30–18.00

Tatu Matilainen: *Singeriläinen viestintäetiikka*

Mirka Muilu: *Metaverse ja immateriaalisuuden harha teknokapitalismissa*

Seija Ridell: *Puhutteluista puuduttumiseen. Hallin malli ja kulttuurisen mediatutkimuksen paradigmahaasteet 2020-luvun maailmassa*

la 13.4. klo 9.00–10.30

Minna Vigen: *Suuntaviivoja eko-digitaaliselle toimijuudelle*

Alma Onali: *Muovin materiaalis-kulttuurinen kompleksisuus suomalaisessa medioituneessa ämpärisuhteessa*

Aino Kangaspuro Haaparanta: *Journalismin kytköksinen ympäristövastuu maailmassa*

Työryhmäabstraktit

Meri Frig, Hanken School of Economics; **Salla-Maaria Laaksonen**, Helsingin yliopisto; **Laura Olkkonen**, LUT Yliopisto

Kohti resurssiviisasta digitaalista mediaa

Digitalisaatio esitetään usein aineettomana ja ympäristöystävällisenä ratkaisuna ilmastokriisiin, vaikka sillä on merkittävä ja jatkuvasti kasvava hiilijalanjälki (Kuntsman, 2020; Lucivero, 2020; Liikenne- ja viestintäministeriö, 2020). Mediatisaation, ja etenkin digitaalisen median materiaaliset ympäristövaikutukset ovat vähäisesti esillä myös mediatutkimuksessa (Kannengießer & McCurdy, 2021). Tässä tutkimuksessa tarkastelemme haastatteluaineiston ja yritysdokumenttien avulla, miten sekä julkiset että kaupalliset pohjoismaiset mediarytykset ymmärtävät ja kehystävät digitaalisten palvelujensa ympäristövastuun sekä minkälaisia kestävämpiä käytänteitä ja tulevaisuuksia he kuvittelevat.

Tarkastelemme näitä kehyksiä kestävyyskenaarioina (Svenfelt et al., 2019) ja pyrkimyspuheena: tavoitteellisena organisaatioviestintänä, mikä voi ohjata toimintaa esimerkiksi ekologisesti vastuullisemmaksi tulevaisuudessa (Christensen ym., 2013, 2021; Schoeneborn ym., 2020). Tutkimus tuo esiin mediarytysten yhtäläisiä, ja osittain ristiriitaisia tavoitteita samanaikaisesti minimoida yritystoiminnan haitallinen ympäristövaikutus (hiilijalanjälki) ja maksimoida myönteinen vaikutus yhteiskunnassa (hiilikädenjälki). Tarkastelemme tutkimuksessa kriittisesti aineistossa esiin tulleita kehyksiä, jotka esittävät media-alan vähähiilisenä toimialana, jolla on merkittävä mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti kestävään siirtymään. Nopeasti laajenevasta digitaalisen kulutuksen ympäristövaikutuksista viestitään toistaiseksi vähän, eikä ilmiö ole myöskään median kuluttajille esillä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on ehdottaa käytännön työkaluja, jotka voisivat edistää koko media-alan siirtymistä kohti vastuullisempaa toimintaa ilmastokriisin aikakaudella.

Noora Kallioniemi, Turun yliopisto

Suomalaisen elokuvan ekohistoriallinen tutkimus

Elokvien ympäristövaikutukset ovat monimutkaisia ja ristiriitaisia, sillä elokuvien sisältö voi sekä herättää ympäristötietoisuutta että normalisoida haitallisia kulutustapoja. Samalla elokuvatuotannot ovat energiariippuvaisia, ja niiden ympäristöjalanjälki on merkittävä. Hiili-intensiivinen infrastruktuuri tuottaa runsaasti jätettä ja hukkamateriaalia. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole otettu huomioon elokuvien tuotannon ja sisällön historiallista yhteistä muotoutumista, kuten luonnonvaroja kuluttavien tuotantotapojen kehitystä, kulttuurispesifejä olosuhteita, tuotantotapojen vaikutusta elokuvien sisältöön ja sitä, miten sosiokulttuuriset arvot ovat muokanneet tätä suhdetta.

Tämä johtuu pääosin käytännön haasteista, kuten vaikeudesta syventyä tiettyyn kansalliseen tuotantokulttuuriin suurten tuotantomaiden aineistojen laajuuden ja historiallisten vaihteluiden vuoksi. Suomalaisen elokuvan ekohistoria (SEE) -hanke pyrkii ratkaisemaan näitä haasteita tutkimalla suomalaisen näytelmäelokuvan koko historiaa 1900-luvun alusta nykypäivään ekokriittisen sisällönanalyysin ja tuotantokriittisen vaikutustutkimuksen näkökulmista. Tarkastelemme elokuvia, elokuvatuotannon käytäntöjä ja arvoja, elokuvapolitiikkaa sekä elokuvataloutta ekologisesta näkökulmasta. Tavoitteena on ensimmäinen kattava tutkimus ympäristökysymysten ja kansallisen elokuvakulttuurin moninaisesta vuorovaikutuksesta.

Arvioimme kansallisen elokuvan historiaa ja tuotantohistoriaa 'ekoelokuvan' analyttisestä näkökulmasta (ks. Rust, Monani ja Cubitt 2012), jossa kulttuurituotteita luetaan historiallisesti erityisinä tapoina tiivistää ihmisen ja ympäristön välisiä suhteita. Tutkimuksessa sovelletaan materialistisen ekokritiikin lähestymistapoja, ja elokuvia ymmärretään teknologis-kulttuurisina tuotteina, joiden materiaallinen jalanjälki muodostuu monista tekijöistä teknologisesta infrastruktuurista ja tuotantoprosesseista kulutustottumuksiin ja kulttuuripoliittisiin linjauksiin.

Puheenvuorossa käydään läpi hankkeen keskeiset suuntaviivat ja esitellään alkava tutkimushanke. Koneen säätiön rahoittaman hankkeen työryhmässä ovat Kimmo Laine, Pietari Käätä, Laura Saarenmaa, Tommi Römpötti, Silja Laine, Aymeric Pantet, Noora Kallioniemi ja Hebe Ronkainen.

Aino Kangaspuro Haaparanta, Tampereen yliopisto

Journalismin kytköksinen ympäristövastuu maailmassa

Antropogeeniset eli ihmisten aiheuttamat ekologiset kriisit, kuten ilmastokriisi ja biodiversiteettikato, ovat jo muuttaneet sen, mistä journalistinen julkisuustuotanto sisältönsä ammentaa. Media-alan muutoksen tarve on kuitenkin syvemmällä, eikä journalistisia esityksiä olekaan mielekästä tarkastella jonakin materiaalisista laitteista irrallisina, pelkästään esityksellisinä entiteetteinä (Taffel 2013, 237).

Esitelmässäni pohdin, mitä materiaalisesti ympäristövastuullisen journalismin tuottaminen edellyttää, mutta myös sitä, miksi journalismin digitalisoituminen esitetään yhä usein aineettomana ja jopa ympäristöystävällisenä ratkaisuna. Todellisuudessa digitalisoituneella journalistisella julkisuustuotannolla on sekä painava että pitkäkestoinen materiaallinen ympäristöjalanjälki, joka liittyy sen osapuoleksi maailmanlaajuisten ympäristöongelmien verkostoa. Ei siis pelkästään globaaleista ympäristökriiseistä raportojana, vaan myös yhtenä näiden kriisien aiheuttajista.

Lähestyn aiheittani poliittisen mediaekologian (Taffel 2019; ks. myös Kangaspuro Haaparanta 2023) teoreettisesta viitekehystä ja tarkastelen sitä erityisesti toimittajan kannettavan tietokoneen kautta. Ymmärrän toimittajan läppäri tutkimuksessani ympäristökriisien eräänlaiseksi solmukohtaksi, jonka toisiinsa kietoutuvia säikeitä monimenetelmäisesti purkamalla on mahdollista yhtäältä saada ote journalistisen julkisuustuotannon materiaalisesta osapuolisuudesta aineellisuuksien, toimintatapojen ja käytänteiden tasolla sekä toisaalta valottaa julkisuustuotannon asianosaisten näkemyksiä ja tulevaisuusvisioita.

Lähtökohtanani on, että ollakseen ekologisesti vastuullista journalistisen julkisuustuotannon on suhteutettava omat työ-, tuotanto- ja toimintatapansa Maa-planeetan materiaalisesta kestävästä rajoihin, toisin sanoen planetaarisiin rajoihin (Rockström ym. 2009; ks. myös Elhacham ym. 2020). Poliittisen mediaekologian pohjalta materiaalista ympäristövastuuta voikin luonnehtia kytköksiseksi. Kytköksisen ympäristövastuun tarkastelu taas edellyttää monella tasolla ilmenevien ja moneen suuntaan kytkeytyvien ekologis-aineellisten syy-seuraussuhteiden – kuten media-alan energiantensiivisyyden, globaaliin lentoliikenteeseen verrattavissa olevien kasviuonekaasupäästöjen ja ekstraktivistisen ympäristön, inhimillisten ja ei-inhimillisten entiteettien hyväksikäytön – huomioon ottamista nykyistä tarkemmin ja monipuolisemmin (Lavinto 2021; Ojala & Oksanen 2023,9).

Esitänkin, että digitaalinen journalistinen julkisuustuotanto paitsi hyötyy myös tarvitsee tässä globaalien ympäristökriisien ajassa poliittisen mediaekologian mahdollistamaa aineellisuuksien – kuten mineraalien, metallien ja muovien – kriittistä, historiatietoista ja monimittakaavaista erittelyä tavalla, jossa tarkasteluun sisällytetään myös niihin kietoutuvat ympäristön tilan, poliittisten arvovalintojen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymykset.

Lähteet

Elhacham, Emily, Ben-Uri, Liad, Grozovski, Jonathan, Bar-On, Yinon. M. & Milo, Ron (2020) Global Human-Made Mass Exceeds All Living Biomass. *Nature* 588(7838): 442–444.
<https://doi.org/10.1038/s41586-020-3010-5>.

Kangaspuro Haaparanta, Aino (2023) Toimittajan läppäri ekologisten kriisien solmukohtana: Poliittisen mediaekologian tulokulma journalististen työvälaineiden kytköksiseen materiaalisuuteen. Tampereen yliopisto: Media, kulttuuri ja yhteiskunta -maisteriohjelman pro gradu -tutkielma.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202305175869>.

Lavinto, Suvi (2021) Suomen ICT-päästöistä valtaosa syntyy rajojen ulkopuolelle – ja siksi raportointia on muutettava. Aalto-yliopisto 7.1.2021. <https://www.aalto.fi/fi/uutiset/suomen-ict-paastoista-valtaosa-syntyy-rajojen-ulkopuolella-ja-siksi-raportointia-on>.

Ojala, Tuuli & Oksanen, Pinja (2021) ICT-alan ilmasto- ja ympäristöstrategia. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2021:4.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162910/LVM_2021_04.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Rockström, Johan ym. (2009) Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity. *Ecology and Society* 14(2): 32–66. <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/>.

Taffel, Sy (2013) Scalar Entanglements in Digital Media Ecologies. *NECSUS. European Journal of Media Studies* 2(1): 233–254. <https://doi.org/10.25969/mediarep/15082>.

Tatu Matilainen, Helsingin yliopisto

Singeriläinen viestintäetiikka

Peter Singeriä on kutsuttu ”tärkeimmäksi elossa olevaksi filosofiksi”. Hän on tunnettu eläinetiikastaan, mutta hänen laajasta tuotannostaan piirtyy kokonainen maailmankuva, joka haastaa ihmistieteiden ihmiskeskeisyyttä. Esimerkiksi Clifford Christians on sanonut, että Singerin myötä ihmisen erityisasemasta on tullut koko mediaetiikkaa tulevaisuudessa yhdistävä ongelmakohta. Esitys käsittelee tekeillä olevaa artikkelia, jossa rakennetaan viestintäajattelulle singeriläinen ontologia ja normatiivinen teoria. ”Moraalis- viestinnällisen aseman teoria” (theory of moral-communicational status) ottaa huomioon mm. ympäristön, ihmiset, eläimet, viestintäteknologiat ja tulevat sukupolvet. Teorian keskeisiä käsitteitä ovat moraalinen toimijuus (moral agency) ja toiminnan kohteena oleminen (moral patiency). Teoriassa viestintäeettisen maailman entiteetit jaetaan neljään kategoriaan. Tiettyyn kategoriaan kuulumisen selittää kyseisen entiteetin viestinnällisiä tarpeita ja velvollisuuksia: 1) kärsimiskykyiset entiteetit, joita ei voida pitää vastuullisina viestinnällisestä toiminnastaan (esim. tuotantoeläimet ja vauvat); 2) kärsimiskykyiset entiteetit, joita voidaan pitää vastuullisina viestinnällisestä toiminnastaan (esim. journalistit, opettajat ja viihdyttäjät); 3) kärsimiskyvyttömät entiteetit, joita voidaan pitää vastuullisina viestinnällisestä toiminnastaan (esim. mediaorganisaatiot, viestintäteknologiat, journalismi-instituutio); ja 4) ne entiteetit, joiden tärvö aiheuttaa kärsimystä toisille (esim. vastuullinen journalismi ja vakaa ilmasto). Teoria osoittaa utilitarismin kritikoille (esim. Gunkel ja Floridi), että singeriläinen maailmankuva tarjoaa media- ja viestintäajattelulle vankan ontologisen ja eettisen perustan.

Mirka Muilu, Tampereen yliopisto

Metaverse ja immateriaalisuuden harha teknokapitalismissa

Uusimmille teknologioille perustuvaan immersiviseen ja vuorovaikutteiseen 3D-maailmaan on alettu viime vuosina viitata nimellä metaversum. Ainakin mainospuheissa sen on kerrottu mullistavan esimerkiksi terveydenhuollon, ympäristönsuojelun, viihteen ja työn tekemisen. Suuret teknologiayhtiöt myös tekevät kaikkensa lupaustensa toteuttamiseksi investoimalla ”uusiin teknologisiin ratkaisuihin”. Hallitsevaa markkina-asemaa varmistellakseen myös teknologiajätti Facebook muutti nimensä Metaksi syksyllä 2021 ja kertoi siirtyneensä sosiaalisen median yhtiöstä metaversum-yhtiöksi. Metafora kaikkialle levittäytyvästä rinnakkaisuniversumista ylläpitää kuitenkin mielikuvaa ajasta ja paikasta riippumattomasta immateriaalisesta todellisuudesta. Vihreän kapitalismin ideologialle laajemminkin ominainen immateriaalisuuden harha peittää alleen kysymykset laajenevan teknologisen infrastruktuurin materiaalisista riippuvuussuhteista. Planeetan yli levittäytyvän verkon ja kaikkialla läsnä olevien älylaitteiden on jo vuosia perusteltu vähentävän niin metsäkatoa, liikenteen päästöjä kuin fyysistä tavarantuotantoakin, kun kokemukset, esineet ja arkinen vuorovaikutus siirtyvät virtuaalisiin ja digitaalisiin tiloihin.

Ekologisista juhlapuheista huolimatta laajeneva digitalisoituminen on johtanut pikemminkin elinympäristöjen tilan heikentymiseen kuin niiden tervehtymiseen. Materiaalisesti suuntautuneen mediatutkimuksen piirissä on alettu haastaa mantraa vihreästä ja puhtaasta jälkieteellisestä digitaaliyhteiskunnasta suuntaamalla huomio digitaalisen talouden negatiivisiin ympäristövaikutuksiin. Metallikaivokset, elektroniikkajäte ja digitaalisen infrastruktuurin riippuvuus hiilen ja öljyn polttamisesta osoittavat, että teknologiat eivät ole ainoastaan ihmisaistien jatke, kuten McLuhan muotoili. Ne ovat myös maan jatke kietoutuessaan valmistus- ja ylläpitoprosessiensa kautta osaksi geologista historiaa ja muokatessaan sen fossiilisia kerrostumia.

Digitaalisen mediakulttuurin kietoutuminen osaksi teknokapitalismia ja ihmisen aiheuttamien ympäristöongelmien vyyhtiä onkin paitsi käytännöllinen myös käsitteellinen kysymys, joka haastaa tutkimusalan tietoteoreettisia sitoumuksia ja niihin pohjautuvia ihmiskeskeisiä määritelmiä. Kriitikoiden

mukaan humanistisille tieteille ominainen keskittyminen sosiokulttuuriseen maailmaan ja sen valtasuhteiden paljastamiseen ei problematisoi riittävästi etenkin länsimaisia ajattelutapoja jäsentävää luonto–kulttuuri-dikotomiaa ja sen pohjalle rakentuvaa dualistista maailmankuvaa. Esityksessäni havainnollistan väitöstutkimuksessani esittämäni tulkinnan Hannah Arendtista materiaalisena mediateoreetikkona ajankohtaisuutta yhdistämällä hänen käsitteistönsä kysymykseen metaversen planetaarisista reunaehdoista. Tarkemmin ehdotan, että hänen maan ja maailman käsitteensä voivat tarjota aiemmin huomiotta jääneen tavan käsittää ihmistoiminnan materiaalista ehdollisuutta ja siten myös digitaalisen mediakulttuurin materiaalisia riippuvuussuhteita teknokapitalismissa.

Alma Onali, Tampereen yliopisto

Muovin materiaalis-kulttuurinen kompleksisuus suomalaisessa medioiduneessa ämpärisuhteessa

Ymmärrys muovin haitallisuudesta ja toksisuudesta on levinnyt tutkimuksen ja tiedotuksen mukana eritoten viimeisen kymmenen vuoden aikana, ja kansainvälinen media on nostanut 'muovikriisin' näkyvästi erilaisten ympäristökatastrofien joukkoon. Keskittymällä muovin negatiivisiin kytkentöihin jää kuitenkin huomaamatta se kompleksisuus, jolla muovi tulee erottamattomaksi osaksi inhimillistä elämää. Väitän, että muovi osallistuu myös myönteisiin suhteisiin, jotka tuottavat esimerkiksi sosiaalista ja kulttuurista yhteenkuuluvuutta. Muovin kompleksisen osallisuuden kartoittaminen auttaa ymmärtämään paremmin sitä, millä tavoin ja miksi olemme niin syvästi yhteenkietoutuneita tämän ongelmallisen aineen kanssa.

Tuodakseni esille muovin materiaalis-kulttuurista kompleksisuutta, olen tutkinut sitä, kuinka muovinäppärien kautta rakennetaan suomalaista kulttuuria ja identiteettiä mediaympäristössä. Analyysini on esimerkki materiaalisesta mediatutkimuksesta, jossa on pyritty ottamaan huomioon materiaalisesta maailman osallisuus median välittämiin ja rakentamiin kulttuurisiin merkityksiin. Ämpäristä on tullut epävirallinen suomalaisuuden symboli. Siinä missä virallisten merkkien, kuten lippujen ja vaakunoiden, symboliarvo on arbitraarista, väitän, että ämpärien symboliarvo on kiinteästi kytköksissä niiden materiaalisuuteen. Analyysissäni olen ottanut huomioon sen, kuinka muovin materiaalisuus sekä muovinäppärien lukuisat tarjoumat ja niihin liittyvät keholliset käytännöt ovat erottamattomasti osa niiden symboliarvoa.

Esityksessäni haluan keskustella erityisesti siitä, kuinka materiaalista mediatutkimusta voi tehdä, ja millaisia metodologisia haasteita materiaalisesta maailman tuominen mukaan tekstianalyysiin tuo. Analyysini pohjautuu suomenkielisen mediamateriaalin materiaalis-semioottiseen perkaamiseen. Aineisto sisältää niin journalistisia tuotoksia, uutisia ämpärijonoista, satiirisia tekstejä sekä kolumneja ja esseitä. Aineistossa on niin tekstiä, kuvaa, ääntä kuin videotakin.

Usein materiaallinen mediatutkimus kiinnittää huomionsa mediateknologioiden ja tiedonvälityksen materiaalisuuteen. Tässä paperissa tutkailen kuitenkin ensisijaisesti median välittämän maailman materiaalisuutta ja sitä, kuinka media samalla performatiivisesti rakentaa materiaalis-kulttuurista todellisuutta. Samalla osoitan, kuinka erilaisilla ongelmallisillakin aineellisuuksilla, kuten muovilla, on kyky tulla osaksi monipuolisia sosio-materiaalisia suhteita, jotka ylittävät inhimillisen ja ei-inhimillisen rajat. Ihmissyys on siis aina ja lähtökohtaisesti myös ei-inhimillistä.

Seija Ridell, Tampereen yliopisto

Puhutteluista puuduttumiseen. Hallin malli ja kulttuurisen mediatutkimuksen paradigmahaasteet 2020-luvun maailmassa

Stuart Hallin alun perin 1970-luvun alussa muotoilema ja vuoden 1980 versiona kanonisoitunut sisäänkoodaus/uloskoodausmalli (Hall 1973 ja 1980; Gurevitch & Scannell 2003) on sijautunut vuosikymmenten mittaan annettuna otetuksi osaksi kulttuurisesti suuntautuneen joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen itseymmärrystä. Vaikka harva alan tutkija enää viittaa Hallin malliin julkilausuttuna teoreettisena lähtökohtanaan (esim. Ridell & Saariketo 2015; Bødker 2016; Saariketo 2020), symbolisen merkityksenannon ensisijaisuus jäsentää tapoja, joilla tutkimusalan kulturalistisessa valtavirrassa nykyisinkin lähestytään ihmisten suhteita mediaan teknologioina ja esityksinä.

Puheenvuorossani hahmottelen Hallin sisäänkoodaus/uloskoodausmallin vaiheita kulttuurisen mediatutkimuksen paradigmaattisena ilmauksena alkaen mallin ratkaisevasta roolista irti otossa yhdysvaltalaisen joukkoviestintätutkimuksen perinteestä ja ulottuen kanonisoitumisprosessin kautta nykytilanteeseen, jossa malli on uppoutunut tutkimuskentän historialliseen pohjasedimenttiin. Argumenttini on, että Hallin mallin kiteyttämisen semioottisen jäsenyyden kyseenalaistamattomuus (vrt. Angus & al. 1994; Ridell 2021) on osaltaan pönkittänyt alan kulttuurisesti suuntautuneiden tutkijoiden piirissä ymmärtämistapaa, joka tarjoaa riittämättömän lähtökohdan teoretisoida ja eritellä kriittisesti 2020-luvun mediaympäristöjä ja ihmisten toimintaa niissä.

Suhteuttamalla Hallin malli kaupunkitilaan kokonaisvaltaisena ja enenevästi algoritmittyneenä mediaympäristönä havainnollistan mallista – ja laajemmin semioottisen jäsenyyden jatkokehittelyistä – syrjäytyneitä materiaalisia ulottuvuuksia (vrt. Hall 1973, 6, Hall 1980, 130 ja Hall 1997, 1; ks. myös esim. Shaw 2017; vrt. Ridell 2019 ja 2021). Puntaroin, olisiko nämä puolet etualalle nostamalla – so. Hallin malli uudelleen materialisoimalla – työstettävissä jäsenyys, jonka pohjalta lähestyä hedelmällisesti mediaesitysten aineellis-ekologisia kietoutumisia. Toisaalta pohdin, onko tietoteoreettisesti tolkuton tehtävä yrittää muokata lähtökohdiltaan semioottista mallia siten, että se paitsi kattaisi ne valtasidonnaiset tavat, joilla nykuteknologiat puhuttelevat 'älykaupunkilaisia' kehollisesti, myös avaisi mahdollisuuksia käsitteellistää ja tutkia sitä, miten teknologiavälitteiset keholliset toistot puuduttavat medialaitteiden käyttäjät elimellisiksi osiksi valvontakapitalismin (urbaania) algoritmikkaa.

Kirjallisuutta

Angus, I. & al. (1994) Reflections upon the encoding/decoding model: An interview with Stuart Hall. Teoksessa Cruz, J. & Lewis, J. (eds.) *Viewing, Reading, Listening: Audiences and Cultural Reception*. Boulder etc: Westview Press, 253–274.

Gurevitch, M. & Scannell, P. (2003) Canonization achieved! Stuart Hall's 'Encoding/decoding'. Teoksessa Katz, E. & al. (eds.) *Canonic Texts in Media Research*. Cambridge: Polity Press, 231–247.

Hall, S. (1973) Encoding and decoding in the television discourse. Paper for the Council of Europe Colloquy on 'Training in the critical reading of television language'. The Council of Europe & The Centre for Mass Communication Research. University of Leicester, September 1973.

Hall, S. (1980) Encoding/decoding. Teoksessa Hall, S. & al. (eds.) *Media, Culture, Language: Working Papers in Cultural Studies*. London: Unwin Hyman, 128–138.

Hall, S. (1997) Introduction. Teoksessa Hall, S. (ed.) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London etc.: Sage Publications & The Open University, 1–11.

Parviainen, J. & Ridell, S. (2021) Infrastructuring bodies: Choreographies of power in the computational city. Teoksessa Nagenborg, M. & al. (eds.) *Technology and the City: Towards a Philosophy of Urban Technologies*. Dordrecht: Springer, 137–155.

Ridell, S. (2019) Mediated bodily routines as infrastructure in the algorithmic city. *Media Theory* 3(2): 27–62.

Ridell, S. (2021) From 'Hey, you there!' to 'Got you!': Re-materializing the encoding/decoding model in the computationally mediated city. *Communication and Critical/Cultural Studies* 18(4): 413–420.

Ridell, S. & Saariketo, M. (2015) Negotiating the architectural power of connective media: Stuart Hall's encoding/decoding model and the critical study of digitally afforded social environments. Extended abstract for *The 5th ICTs and Society Conference: The Internet and Social Media at a Crossroads*. Wien 4.6.2015.

Saariketo, M. (2020) *Kuvitelmia toimijuudesta koodin maisemissa*. Akateeminen väitöskirja (mediatutkimus). Tampereen yliopiston väitöskirjat 241.

Shaw, A. (2017) Encoding and decoding affordances: Stuart Hall and interactive media technologies. *Media, Culture & Society* 39(4): 592–602.

Hebe Ronkainen, Turun yliopisto

Lupa itkeä, jopa nauraa – ekomediatutkimus ilmastoaffektien käsittelemisen välineenä

-”Turhauttaa se, että itse pitää ahdistua yhden avokadon ostamisesta tai lentomatkasta kerran vuodessa, kun rikkaat kuluttavat ja saastuttavat ilman huolta.”

-“Vatsanpohjassa on ilmastonmuutoksen muotoinen möllykkä, jota ei huvita tökkiä, koska se voi purkautua koko kehon valtaavaksi ahdistukseksi.”

-“Olen hyväksynyt maailman tuhoutumisen ja siksi oloni on neutraali.”

Muuan muassa tällaisin virkkein Turun yliopiston mediatutkimuksen opiskelijat kuvailevat ilmastoaffektejaan viime vuonna valmistuneen pro gradu -tutkielmani aineistossa. Kuten näistä esimerkeistä käy ilmi, ilmastonmuutos on tuntuva ongelma. On huomionarvoista, että ilmastoaffektit muotoutuvat suhteessa erilaisten mediatekstien ja -teknologioiden toimintaan. Esimerkiksi öljy-yhtiöiden mainoskampanjat herättävät kuluttajissa syyllisyyttä ja sosiaalisen median algoritmit rakentavat polarisoituneita positioita. Vaikka mediatutkimuksen opiskelijoilla on verrattain paljon kriittistä medialukutaitoa, saa ilmastokriisi myös heissä aikaan huomattavan määrän epämiellyttäviä reaktioita, kuten avuttomuutta, ahdistusta ja lamaanusta. Tällaisilla kokemuksilla on väistämättä vaikutusta siihen, että ekomediatutkimuksen alueelle asettuvia tutkielmia kirjoitetaan yhä valitettavan vähän.

Esitykseni tiivistää keskeisimmät tutkimustulokseni ja avaa suuntia jatkotutkimukselle. Pääargumenttini on, että ekokriittisen tutkimuksen tulee olla kestävää myös sen tekijöiden henkisen hyvinvoinnin osalta, jotta voimme edesauttaa niitä yhteiskunnallisia muutoksia, joita ilmastokatastrofi kaiken aikaa vaatii. Viimeaikainen interdisiplinaarinen tutkimus ympäristöhumanismin kentällä tarjoaa laajan joukon strategioita, joiden avulla ekomediatutkimus voi olla eheyttävää, mutta ilmastoaffektien kollektiiviselle käsittelemiselle ei toistaiseksi ole juurikaan ollut tilaisuuksia alamme luennoilla. Esitykseni tekee tilaa dialogille ilmastonmuutoksen kanssa kamppailevien opiskelijoiden ja ekokriittisen tutkimuskirjallisuuden välillä.

Minna Vigren, Aalto-yliopisto

Suuntaviivoja eko-digitaaliselle toimijuudelle

Ekologinen kriisi on haastanut suhdettamme luontoon ja ympäristöön ennennäkemättömällä tavalla. Ilmastonmuutos, ympäristön saastuminen ja monimuotoisuuden köyhtyminen ovat ongelmia, joihin on peräänkuulutettu välittömiä ratkaisuja. Myös digitaalisesta teknologiasta riippuvaista arkeamme ja yhteiskuntaamme on välttämätöntä tarkastella tästä kestävyden näkökulmasta. Koska digitaalista teknologiaa pidetään myös ratkaisuna ekokriisiin (ks. esim. World Economic and Social Survey 2018; Muench ym. 2022), on entistä tärkeämpää kiinnittää huomiota siihen, millaisia digitaaliseen teknologiaan liittyvät ympäristövaikutukset ovat. Toistaiseksi kysymys on jäänyt liian vähäiselle huomiolle niin yritysten, kaupunkien ja valtioiden kestäväen kehityksen strategioissa kuin ihmisten arkisissa kulutusvalinnoissa.

Tässä esityksessä hahmotellaan suuntaviivoja eko-digitaaliselle toimijuudelle. Lähtökohtana on havainto siitä, miten läpikotaisesti digitaalinen teknologia on kietoutunut osaksi jokapäiväisiä käytäntöjä, sosiaaliseen vuorovaikutusta, kulttuurisia kokemuksia, talouden toimintaa ja poliittista päätöksentekoa (Kitchin & Dodge 2011; Manovich 2013; Berry 2014). Tämän kehityksen sosiaaliset, poliittiset, taloudelliset ja ekologiset vaikutukset ovat synnyttäneet tarpeen pohtia, millaista digitaalista kansalaisuutta ja toimijuutta tarvitaan. Samaan aikaan juurikin digitaalisen teknologian annettuna otettu arkinen rooli on tuottanut tilanteen, jossa monet ihmiset kokevat, että ei ole muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä digitaaliset laitteet ja sovellukset sellaisenaan; laitteet vaikeasti korjattavana ja nopeasti tekniikaltaan vanhenevana ja sovellukset epäreilulta tuntuvine käyttöehtoineen, mainostulvineen ja esimerkiksi vihapuhetta tai ulkonäköä korostavine piirteineen (ks. myös Saariketo 2020).

Esitän, että nykyisessä yhteiskunnassa vain oikeuksiin ja taitoihin keskittyvä lähestymistapa digitaaliseen kansalaisuuteen ja -lukutaitoon ei ole riittävä (ks. myös Ylipulli & Vigren 2023).

Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole esittää aikaisempien, mediakasvatukseen vakiintuneiden käsitteiden, kuten digitaalisen kansalaisuuden (Isin & Ruppert 2015; Hintz, Dencik & Wahl-Jorgensen 2019; Pangrazio & Sefton-Green 2021) tai digitaalisen lukutaidon (Lankshear & Knobel 2011) korvaamista. Pikemminkin kyse on halusta suunnata painopistettä toisin: eko-digitaalisen toimijuuden käsite tuo keskusteluun ajatuksen ekologisesti kestävästä digitaalisesta arjesta ja kestävien tulevaisuuksien kuvittelun tärkeydestä. Käsitteen kehittelyni lähtee siitä, että edellä kuvattu tyytyvä suhtautuminen digitaaliseen teknologiaan on haastettavissa ja edellytykset muutokselle olemassa. Eko-digitaalisen toimijuuden ytimessä on kyky ja halu kuvitella vaihtoehtoja ja toimia niiden saavuttamiseksi. Väitän siis, että utelias ja peloton mielikuvitus voi mahdollistaa yhteiskuntaa koskevan pohtimisen, kyseenalaistamisen ja vastustamisen, mikä taas puolestaan luo edellytyksiä ja ihannetilanteessa halua toimia yhdessä kestävämmän tulevaisuuden puolesta.